

A Critique on the Legal Mechanism of the Voluntary Transfer of the Partnership Share in the Limited Liability Company

Ehsan Lotfi

Assistant Professor, Department of Law, Imam Reza Int. University, Mashhad, Iran. Email: ehsanlotfi@imamreza.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Manuscript received:
19 April 2025
final revision received:
28 May 2025
accepted:
17 August 2025
published online:
14 October 2025

Keywords:

Commercial Company,
Limited Liability,
Partnership Share,
Transfer, Notarized Deed.

Abstract

Iran's Commercial Code considers the voluntary transfer of a partnership share in a limited liability company, on the one hand, subject to the consent of the majority in number and capital of the partners, and on the other hand, the preparation of a notarized deed of transfer. Although the wording of this law, drawing upon French law, considers the requirement for consent from the other partners to be only applicable to transfers to persons outside the partners, this interpretation, given the role of the majority in number of the partners in the decision-making of this type of company, can lead to the violation of the rights of other partners in transfers to partners within the company. Also, although the interpretation that considers the formalities regarding the registration of the document as pertaining to the evidentiary aspect of the transfer is more solid, as it agrees with Article 103 of the Commercial Code and consideration of Article 48 of the Registration Act, the principle of the necessity of preparing a notarized document in this case and the existing discrimination with other companies in the Commercial Code of Iran do not seem to be justifiable. Rather, it seems that the legislator should establish the mechanism of registration and announcement of changes in the partners of commercial companies, including limited liability companies, a mandatory rule and establish a coordinated and coherent system in the field of information on companies, and abandon following the laws of other countries such as France.

Cite this article: Lotfi, Ehsan; (2025, Autumn) "A Critique on the Legal Mechanism of the Voluntary Transfer of the Partnership Share in the Limited Liability Company", *Private Law Studies*, 55(3): 429 – 454. DOI:<https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.391633.1007977>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

<https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.391633.1007977>

Introduction

Within the landscape of Iran's commercial code, the limited liability company stands out as a prominent and frequently chosen business structure. It enjoys substantial favor among entrepreneurs, rivaling the popularity of private joint stock companies. This widespread adoption is primarily attributable to a compelling combination of benefits that limited liability companies offer to their partners and stakeholders. The most significant advantage lies in the limited liability protection afforded to partners, shielding their personal assets from the financial burdens and obligations incurred by the company. This protection creates a vital safeguard, separating personal wealth from business risks. Complementing this crucial element is the relatively uncomplicated nature of the limited liability company's incorporation process and ongoing operational requirements. Compared to some other corporate forms, establishing and managing a limited liability company in Iran is generally less cumbersome and administratively demanding.

However, despite the inherently flexible framework that generally characterizes limited liability companies; the Iranian legislature has deemed it necessary to impose certain specific and often rigorous regulations, particularly in relation to the mechanisms governing the transfer of partnership shares within the company. This cautious approach reflects a desire to balance the operational ease of limited liability companies with the need for transparency and control over ownership changes.

In contrast to sole proprietorships, where alterations in ownership typically demand unanimous approval from all involved parties, limited liability companies operate under a different set of rules. They are not subject to the same unanimous consent requirements for partnership transfers. Furthermore, they also do not face explicit quantitative restrictions that might limit the volume or frequency of such transactions. Nevertheless, it is important to note that the partnership process within a limited liability company remains notably more regulated and subject to scrutiny than the comparatively unfettered partnership procedures typically found in joint stock companies. In joint stock companies, a greater degree of freedom generally prevails regarding the buying and selling of shares. Iranian law articulates two fundamental considerations that exert a strong influence on partnership transfers in the context of limited liability companies. Firstly, the law mandates that the consent of the majority in number and capital of existing partners must be obtained before partnership shares can be

transferred, regardless of whether the transfer is to another existing co-partner within the company or to a completely new, external third-party investor seeking to join the limited liability company. Secondly, the law emphasizes the necessity of complying with formally specified procedures for executing and documenting the partnership share transfer to ensure legal validity and clarity.

A critical legal question arises that demands careful consideration: Does the requirement for partner consent represent an absolute and unwavering prerequisite for the transfer of partnership shares within an Iranian limited liability company? Furthermore, assuming that such consent is indeed necessary, does the law make a distinction between internal transfers, which occur among existing partners already affiliated with the company, and external transfers, which involve bringing in entirely new investors from outside the existing ownership structure? Moreover, Article 103 of the Iranian Commercial Code significantly underscores the evidential importance of meticulously maintained formal documentation in all partnership share transfer transactions involving limited liability companies. This particular emphasis on the formal aspects of partnership share transfers is a distinctive characteristic of how limited liability companies are treated under Iranian law, especially when compared to the regulations governing other commercial entities.

This differentiated regulatory treatment of limited liability companies warrants a careful and thorough examination, prompting the question of whether legislative reforms might be justified to better align the regulatory framework with the evolving needs of contemporary business practices and the realities of the modern Iranian economy. The current analysis is dedicated to exploring these complex issues in depth, carefully evaluating both the underlying theoretical foundations and the practical implications stemming from the existing legal provisions and precedents. By dissecting these issues, this analysis aims to contribute to a more nuanced understand-

ing of the legal landscape surrounding limited liability companies in Iran.

Method

This research follows an applied approach, aiming to provide practical solutions to real-world legal challenges, while employing a descriptive-analytical methodology to systematically examine and interpret the relevant legal framework. The investigation adopts a library-based research method,

utilizing primary legal sources such as statutory texts and judicial precedents, along with secondary sources including scholarly commentaries and comparative legal analyses. Through this methodological approach, the study combines theoretical examination with practical assessment of the legal provisions governing partnership share transfers in limited liability companies under Iranian commercial law.

Conclusions

The existing requirement for formal documentation in partnership share transfer transactions involving limited liability companies appears to be primarily derived from the historical influence of the French Commercial Code on the development of Iranian legislation. However, this requirement arguably lacks a strong substantive justification when considered in the context of modern commercial practices and principles of legal efficiency. Unlike shares in joint-stock companies, which often possess unique characteristics (such as being freely tradable on public markets and subject to specific regulatory oversight), partnership shares in limited liability companies do not typically possess any inherent or distinguishing features that would warrant the imposition of special or additional transfer requirements beyond those applicable to other forms of property.

As intangible movable property – that is, assets that are not physical in nature but can be moved or transferred – partnership shares in limited liability companies should, in principle, be subject to the same general rules governing the transfer of property rights as any other similar type of asset. There is no inherent reason to single them out for additional formalities that are not applied to other forms of movable property. While the process of formal registration undoubtedly strengthens the evidentiary value of a transfer document, providing a higher level of assurance that the transfer actually occurred and reflecting the parties' intentions, mandating formal registration as an absolute condition for the legal validity of the transfer remains logically unsupported and potentially burdensome. Therefore, we recommend a decisive step towards modernizing Iranian commercial law by repealing Article 103 of the Iranian Commercial Code. This repeal would bring the legal treatment of limited liability company partnership share transfers into alignment with both the standard rules applicable to the transfer of movable property in general and the rules governing transfers in other types of companies under Iranian law. Such a change would simplify

the transfer process, reduce unnecessary costs and administrative burdens, and promote a more efficient and predictable commercial environment.

Additionally, the Iranian Commercial Code, in its current form, fails to explicitly mandate the registration and public notice of partnership share transfers – a significant oversight given the profound impact that changes in partner composition can have on corporate governance structures and decision-making processes. Although certain registration requirements may partially address this gap in practice, the law should clearly and unambiguously stipulate that all partnership share transfers must be: (1) formally registered with the appropriate company authorities, ensuring that the company's internal records accurately reflect the current ownership structure; and (2) published in official government gazettes or other publicly accessible records, ensuring that third parties (such as creditors, potential investors, and other stakeholders) are made aware of the changes in ownership and control. This need for public notice proves particularly crucial in the context of unlimited liability partnerships, where the personal liability of the partners is directly affected by changes in the partnership's membership.

Regarding Article 102 of the Iranian Commercial Code, while the prevailing interpretation (largely influenced by French legal tradition) generally exempts internal partnership share transfers (i.e., transfers between existing partners) from the requirement of obtaining majority consent, this approach overlooks the fundamental ways in which numerical changes in the composition of the partnership can significantly impact corporate decision-making dynamics. Given that both the capital invested by each partner and the number of partners involved directly affect voting power and influence within the company, even seemingly minor internal transfers can substantially alter the balance of power and control within the organization. Therefore, the law should explicitly require that partner consent be obtained for all partnership share transfers, including those occurring between existing members of the company. This requirement would ensure that the legitimate governance interests of all partners are adequately protected, while simultaneously maintaining the overall stability and continuity of the corporate structure. This reform would strike a more appropriate balance between facilitating the free transferability of partnership shares and safeguarding the rights and interests of all stakeholders involved. By requiring consent for all transfers, the law would prevent situations where a minority of partners could be unfairly

disadvantaged by changes in the partnership's composition, and it would ensure that all partners have a voice in decisions that could affect the future of the company.

نقدی بر سازوکار حقوقی انتقال ارادی سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود

احسان لطفی

استادیار، گروه حقوق، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، مشهد، ایران، رایانامه:
ehsanlotfi@imamreza.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	قانون تجارت ایران انتقال ارادی سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود را از یک سو منوط به موافقت اکثریت عددی و سرمایه‌ای شرکا و از سوی دیگر تنظیم سند رسمی انتقال در دفاتر اسناد رسمی دانسته است. هرچند سیاق عبارات این قانون با تأسی از حقوق فرانسه، محدودیت تجویز سایر شرکا را تنها ناظر بر انتقال به اشخاص خارج از شرکا می‌داند، لیکن چنین دلالتی با توجه به نقش اکثریت عددی شرکا در تصمیم‌گیری‌های این نوع از شرکت، می‌تواند به تضییع حقوق سایر شرکا در انتقال به شرکای داخل شرکت منجر شود. همچنین هرچند تفسیری که تشریفات در خصوص تنظیم سند رسمی را ناظر بر جنبه ثبوتی انتقال سهم‌الشرکه می‌داند، به لحاظ تفسیر اصولی از ماده ۱۰۳ قانون تجارت و توجه به سیاق ماده ۴۸ قانون ثبت، استوارتر است، لیکن اصل ضرورت تنظیم سند رسمی در این مورد و تبعیض موجود با سایر شرکت‌ها در قانون تجارت ایران توجیه‌پذیر به نظر نمی‌رسد، بلکه به نظر می‌رسد که قانونگذار باید سازوکار ثبت و اعلان تغییرات در خصوص ترکیب شرکای شرکت‌های تجاری از جمله شرکت‌های با مسئولیت محدود را به عنوان عده‌ای قاعده‌ای آمره وضع و نظامی هماهنگ و منسجم در زمینه اطلاعات شرکت‌های تجاری را بنیان گذاشته و دنباله‌روی از قوانین سایر کشورها همچون فرانسه کنار بگذارد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱/۳۱	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۳/۸	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۵/۲۷	
تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۷/۲۳	
کلیدواژه‌ها: انتقال، با مسئولیت محدود، سند رسمی، سهم‌الشرکه، شرکت تجاری.	

استناد: لطفی، احسان (۱۴۰۴، پاییز). «نقدی بر سازوکار حقوقی انتقال ارادی سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود». *مطالعات حقوق خصوصی*، ۵۵(۳)، ۴۵۴ - ۴۲۹.

DOI: <https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.391633.1007977>

© نویسندگان.

ناشر: موسسه انتشارات دانشگاه تهران

مقدمه

شرکت با مسئولیت محدود، از اقسام شرکتهای تجاری مصرح در قانون تجارت و یکی از محبوبترین آنها در کنار شرکت سهامی خاص است. این امر می‌تواند ناشی از مسئولیت محدود شرکا در قبال دیون شرکت از یک سو و سهولت نسبی شرایط و تشریفات تأسیس و اداره این نوع شرکت‌ها باشد. در کنار این فرمالیسم نه‌چندان پیچیده حاکم بر شرکتهای با مسئولیت محدود، گاه قانونگذار در خصوص این نوع از شرکت‌ها، مقررات نسبتاً سخت‌گیرانه‌ای را وضع کرده است که تشریفات حاکم بر نقل و انتقال سهم‌الشرکه شرکا، از جمله مصادیق این وضعیت است. قانونگذار در شرکتهای با مسئولیت محدود مانند شرکتهای اشخاص، انتقال سهم‌الشرکه را منوط به اتفاق آرا نکرده، لیکن به اندازه شرکت‌های سهامی نیز انتقال آزاد و به دور از تشریفات را به رسمیت نشناخته است.

به‌طور کلی قانونگذار در خصوص شرایط انتقال سهم‌الشرکه در این شرکت‌ها، به دو مقوله توجه داشته است: اولاً رضایت سایر شرکا و ثانیاً تشریفات شکلی انتقال. در مقوله رضایت سایر شرکا هرچند دکترین تلاش دارد که میان انتقال به شرکای دیگر یا اشخاص خارج از شرکت تمایز قائل شود، لکن می‌توان با بهره‌گیری از جنبه‌های متمایز این گونه شرکت‌ها با سایر شرکتهای تجاری، نظرهای موجود را به چالش کشید. همچنین در زمینه نقشی که قانونگذار برای سند رسمی در فرایند انتقال سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود قائل شده و تبعیضی که در این خصوص نسبت به سایر شرکت‌ها روا داشته است، نیز می‌توان انتقاداتی را وارد ساخت، چراکه نه‌تنها این تبعیض بلامرجع به‌نظر می‌رسد، بلکه با توجه به تحولات راجع به سازوکار ثبت اطلاعات شرکت‌ها و اعلان با روش‌های نوین، ضرورت گذار به یک نظام شفاف و متمرکز اطلاعات شرکت‌ها، بیش از پیش احساس می‌شود.

در این مقاله سعی شده است که در وهله اول، جایگاه حقوقی شرط رضایت شرکای شرکت در انتقال سهم‌الشرکه به‌مثابه یک حکم آمره در شرکتهای با مسئولیت محدود بررسی شود و در ادامه به بحث فرمالیسم انتقال در این شرکت‌ها و نقش تنظیم سند رسمی در فرایند انتقال از نظر ثبوتی و اثباتی پرداخته شود و با برشمردن کاستی‌ها و چالش‌های راجع به آن، پیشنهادهایی در جهت اصلاح قانون تجارت فعلی درباره این دو مقوله ارائه شود.

۱. شرط موافقت سایر شرکا با انتقال

نقل و انتقال ارادی سهم‌الشرکه مانند سایر اعمال حقوقی در درجهٔ اول محصول ترازی اراده‌هاست و ماهیتی مدنی دارد.^۱ با وجود این، انتقال سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود یک انتقال کاملاً آزاد و صرفاً بنابر ارادهٔ طرفین نیست، بلکه موافقت شرکای دیگر شرکت به‌عنوان مکمل ارادهٔ طرفین در انتقال مؤثر است. حتی برخی حقوقدانان فرانسه از آن به‌عنوان «حق وتو»^۲ برای شرکای دیگر یاد کرده‌اند (Chapsal, 1926: 51) از این‌رو گفته شده است که شرکت با مسئولیت محدود از ماهیت بسته^۳ برخوردار است (Merle, 2015: 259). در خصوص موافقت سایر شرکا، مادهٔ ۱۰۲ قانون تجارت ایران نیز مقرر می‌دارد: «...سهم‌الشرکه را نمی‌توان منتقل به غیر کرد مگر با رضایت عده‌ای از شرکا که لااقل سه ربع سرمایه متعلق به آنها بوده و اکثریت عددی نیز داشته باشند». این مادهٔ قانونی از مادهٔ ۲۲ قانون ۷ مارس ۱۹۲۵ فرانسه اقتباس شده است که به موجب آن قانون، شرکت با مسئولیت محدود وارد ادبیات حقوقی فرانسه شد و نیز منبع اقتباس قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ ایران در خصوص این شرکت‌ها قرار گرفت. در حال حاضر در قانون تجارت فعلی این کشور، به موجب مادهٔ ۱۴-۲۲۳ L اکثریت عددی که دارای نصف سهم‌الشرکه‌ها باشند را مقرر شده است^۴ که البته امکان پیش‌بینی خلاف آن (نصاب بیشتر) در اساسنامه وجود دارد (Beatriz Salgado, 2010: 178). در حقوق این کشور، انتقال‌دهنده یا انتقال‌گیرنده^۵ باید ابتدا شرکت و تمامی شرکا را از تصمیم خود مبنی بر انتقال آگاه کند.^۶ ظرف هشت روز باید مجمع شرکت به‌منظور مشورت در خصوص تجویز یا عدم تجویز انتقال تشکیل شود. مجمع ظرف سه ماه مهلت دارد تا در این

۱. از این‌رو علی‌الاصول ضرورت رعایت شرایط اساسی صحت معاملات در انتقال لازم و ضروری است. البته در حقوق فرانسه رویهٔ قضایی بر آن است که انتقال سهم‌الشرکه در صورتی که موجب واگذاری کنترل شرکت شود، واجد وصف تجاری است و مستلزم اعمال قواعد حقوق تجارت در زمینهٔ اثبات و تضامن خواهد بود (Merle, 2015: 256).

Civ. 3e, 6 oct 2004, Rev. Sociétés 2005.152, B. Saintourens - Com. 20 mars 2012, D. 2012. 875, A. Lienhard.

2. le droit de veto

3. caractère fermé

۴. نویسندگان فرانسوی از این اکثریت به‌عنوان «اکثریت دووجهی یا مضاعف» une double majorité تعبیر کرده‌اند (Daliomn et Le dily et Sabathie, 2013-2014: 162).

۵. در خصوص اینکه انتقال‌گیرنده می‌تواند چنین اطلاع‌رسانی را انجام دهد (Merle, 2015: 257).

Com. 26 mars 1996, Bull. Joly 1996. 681, n° 243, B. Saintourens

۶. در صورت اطلاع ندادن به شرکت و تک‌تک شرکای دیگر، انتقال مشمول ضمانت اجرای بطلان خواهد شد (Merle, 2015: 257).

Com. 21 janv. 2014, n° 12-29221, Bull. Joly 2014. 250, B. Saintourens. V. Déjà Com. mars 1995, Bull. Joly 1995. 526, n° 186, P. Le Cannu

خصوص تصمیم بگیرد و تصمیم مجمع باید با نامه سفارشی دوقبضه به اطلاع انتقال دهنده برسد. اگر در این مدت تصمیم اتخاذ و ابلاغ نشود به معنای تجویز ضمنی انتقال تلقی خواهد شد (Merle, 2015: 258) اگر مجمع با انتقال موافقت نکند، چنانچه انتقال دهنده به مدت بیش از دو سال دارنده سهم‌الشرکه باشد، سهم‌الشرکه وی ظرف سه ماه توسط شرکای دیگر (همه یا برخی از آنها) یا شخص ثالث مورد تأیید شرکای دیگر و خود شرکت (همراه با کاهش سرمایه و ابطال سهم‌الشرکه خریداری شده توسط شرکت) به نرخ کارشناسی خریداری می‌شود.^۲ البته در تمامی این سه مورد رضایت شریک انتقال دهنده به انتقال لازم و ضروری است و او می‌تواند در هر زمان انصراف خود را از انتقال اعلام دارد (Daliomn et Le dily et Sabathie, 2013-2014: 163). باید توجه داشت که اگر شریک متقاضی انتقال، برای مدت کمتر از دو سال دارنده سهم‌الشرکه باشد، وی نمی‌تواند در صورت مخالفت سایر شرکا سهام خود را انتقال دهد. در صورتی که در مدت سه ماه شرکای دیگر یا شرکت اقدام لازم را انجام ندهند، انتقال دهنده می‌تواند به فروش سهام خود برابر اعلام اولیه اقدام کند (Ripert et Roblot, 2009: 212).

در خصوص ماده ۱۰۲ قانون تجارت راجع به، شرکت‌های با مسئولیت محدود، دو نکته حائز اهمیت است؛ اول آنکه در خصوص شرکت‌های مذکور، اصل آزادی نقل و انتقال جای خود را به محدودیت انتقال و مشروط بودن آن می‌دهد؛ دوم آنکه منظور از نقل و انتقال سهم‌الشرکه به غیر در ماده ۱۰۲ قانون تجارت چیست و آیا در مورد انتقال سهم‌الشرکه یکی از شرکا به شرکای دیگر، نیز محدودیت فوق قابل اعمال است یا خیر. هریک از این دو نکته جداگانه بررسی خواهد شد.

۱.۱. محدودیت انتقال به مثابه یک قاعده

محدودیت اعمال شده بر نقل و انتقال سهم‌الشرکه و موکول کردن آن بر تصویب مجمع عمومی شرکت به عنوان یک قاعده آمره شناخته می‌شود که در اساسنامه نیز نمی‌توان خلاف آن مقرر کرد (Chapsal, 1926: 51). برخی حقوقدانان از این محدودیت به اصل عدم آزادی شرکا در انتقال سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود نیز تعبیر کرده‌اند (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۵). در مقام مقایسه، آزادی نقل و انتقال سهام به عنوان عده‌ای قاعده‌ای آمره در شرکت سهامی عام و عده‌ای قاعده‌ای تکمیلی در شرکت سهامی خاص حاکم است. چنانکه ماده ۲۴ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از

1. la cession est autorisée tacitement

۲. البته این روند قابل انتقاد به نظر می‌رسد، چراکه ممکن است خریدار معرفی شده از سوی شریک انتقال دهنده که مجمع عمومی شرکا با انتقال به وی مخالفت کرده است، حاضر باشد سهم‌الشرکه را به ارزشی بیشتر از بهای کارشناسی خریداری کند و از این رو روند مخالفت شرکا انتقال دهنده را در محذور میان انتقال به قیمت کارشناسی به سایر شرکا یا خود شرکت از یک سو و انصراف از انتقال از سوی دیگر و در نهایت ضرری را از این حیث متوجه وی سازد. به هر حال به نظر می‌رسد که دلیل وضع چنین فرایندی، صرفاً جلوگیری از اسیر شدن شریک در شرکت بوده و کمتر مصلحت‌های دیگر در این موضوع مورد توجه قرار گرفته است.

قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ از ورقه سهم به «سند قابل معامله» تعبیر کرده است و نیز از ماده ۴۱ لایحه قانونی مذکور برمی‌آید که انتقال سهام در شرکت‌های سهامی عام مطلقاً آزاد است، به گونه‌ای که این آزادی حتی با تصویب بالاترین رکن آن شرکت یعنی مجامع عمومی یا سند عالی اداره شرکت یعنی اساسنامه نیز قابل محدود کردن نیست. اما در شرکت سهامی خاص هرچند قانونگذار بر اساس مفهوم مخالف ماده ۴۱ لایحه مذکور، مجوز چنین محدودیتی را صادر کرده است^۱، لیکن نکته اصلی آن است که اصل در چنین شرکت‌هایی نیز، آزادی نقل و انتقال سهام شرکت و عدم محدودیت این موضوع است. به طوری که اختیار اعمال محدودیت به صورت استثنایی در شرکت‌های سهامی خاص برای مجمع عمومی یا هیأت مدیره پیش‌بینی شده است. هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز در یکی از تازه‌ترین آرای وحدت رویه خود بر این محدودیت در شرکت‌های سهامی خاص صحه گذاشته و قرارداد طرفین بدون اخذ موافقت مرجع مشخص شده در اساسنامه را غیرنافذ دانسته است.^۲ این در حالی است که آن گونه که ماده ۱۰۲ قانون تجارت پیش‌بینی کرده است، محدودیت نقل و انتقال سهم‌الشرکه به معنای موکول کردن آن به موافقت مجمع عمومی شرکت، که در شرکت‌های سهامی خاص به عنوان یک استثنا مورد توجه قرار می‌گیرد، در شرکت‌های با مسئولیت محدود در هیئت یک قاعده و با مشخصه آمره تجلی یافته است.^۳

۱. برداشت مفهوم مخالف از ماده ۴۱ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، در نظرهای بسیاری از حقوقدانان تأیید شده است (اسکینی، ۱۳۷۷: ۶۶؛ عبادی، ۱۳۶۸: ۸۹؛ کاتوزیان، ۱۳۷۴: ۲۷۲). با وجود این، برخی نیز با تکیه بر رد اعتبار مفهوم وصف در علم اصول و با بهره‌گیری از قاعده «اثبات شیء نفی ما عدی نمی‌کند» و نیز قریبۀ موجود در متن ماده ۲۴ لایحه قانونی مذکور از جهت تعریف ورقه سهم، با رد اخذ مفهوم مخالف از ماده ۴۱ فوق بر این عقیده‌اند که حکم مذکور در آن ماده فقط از جهت منطوق معتبر است و لذا انتقال سهام چه در شرکت سهامی عام و چه سهامی خاص مطلقاً آزاد و غیر قابل محدود کردن است (برای مشاهده استدلالات تفصیلی در این خصوص ر.ک: صفیان، ۱۳۸۳: ۲۷۴). به هر روی، به نظر می‌رسد که حتی در فرض پذیرش برداشت مفهوم مخالف از ماده مزبور نیز با تکیه بر اصل ۴۰ قانون اساسی، پوشیده نیست که مخالفت هیأت مدیره یا مجمع عمومی شرکت سهامی خاص نمی‌تواند واهی و بلاوجه بوده و دست کم علل و جهات رد از سوی آن باید عقلایی باشد.

۲. رأی وحدت رویه شماره ۸۵۶ مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۰۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور مقرر می‌دارد: «نظر به اینکه اساسنامه مهم‌ترین رکن شرکت سهامی خاص است که در آن روابط بین شرکا و حدود اختیارات هیأت مدیره و سهامداران معین شده است، لذا چنانچه طبق این سند، انتقال سهام منوط به موافقت هیأت مدیره شده باشد و دارنده سهم بدون رعایت حق تقدم سایر سهامداران و موافقت هیأت مذکور، مبادرت به انتقال سهام خود به شخص ثالث نماید، انتقال صورت‌گرفته غیرنافذ و با عدم تنفیذ هیأت مدیره محکوم به بطلان است. بنابراین مقررات ماده ۴۱ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت، صرفاً ناظر به شرکت سهامی عام بوده و تسری به شرکت سهامی خاص ندارد. بنا به مراتب، رأی شعبه ششم دادگاه تجدید نظر استان یزد تا حدی که با این نظر انطباق دارد، با اکثریت آرای اعضای هیأت عمومی صحیح و قانونی تشخیص داده می‌شود. این رأی طبق ماده ۴۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور دادگاه‌ها و سایر مراجع اعم از قضایی و غیر آن لازم‌الاتباع است- هیأت عمومی دیوان عالی کشور».

۳. برخی حقوقدانان با انتقاد به خصیصه نظم عمومی ماده ۱۰۲ قانون تجارت، چنین انتقاد کرده‌اند که این مقرر در مواردی می‌تواند موجب زندانی شدن شریک در شرکت گردد (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۷). این انتقاد به فرایند مذکور وارد است و قانونگذار فرانسه در جهت

۲.۱. ضمانت اجرای عدم تجویز انتقال

در حقوق فرانسه، انتقال بدون اطلاع شرکت و سایر شرکا با ضمانت اجرای بطلان مطلق مواجه است.^۱ لکن قانون تجارت ایران در خصوص ضمانت اجرای مفاد ماده ۱۰۲ آن قانون در خصوص ضرورت تحصیل موافقت عددی و سرمایه‌ای سایر شرکا برای انتقال، ساکت است. بی‌تردید این ماده قانونی در مقام بیان یکی از شرایط انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود است. شرطی که دائر مدار موضوع رضایت است و رضا همواره به‌عنوان یکی از شرایط اساسی صحت معاملات مورد توجه قرار می‌گیرد. این شرط می‌تواند به احدی از طرفین معامله یا شخص ثالث مربوط گردد. نقش رضایت در تحقق معاملات را می‌توان در اثربخشی و نفوذ آنها دانست. به عبارت دیگر رضایت شرط تحقق معاملات به نحو صحیح و نافذ است. در خصوص انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود نیز آنچه از مفاد ماده ۱۰۲ قانون تجارت برمی‌آید، نقش موافقت و رضایت سایر شرکا در تنفیذ انتقال است. از این رو مادامی که رضایت ایشان ضمیمه معامله نشده است، انتقال به‌نحو صحیح و نافذ محقق نخواهد شد. بدیهی است که در چنین وضعیتی به مانند هر قرارداد غیرنافذ دیگر، پس از اعلام عدم رضایت مجمع عمومی شرکا با نصاب تعیین‌شده در ماده مذکور، معامله با حکم وضعی بطلان مواجه خواهد شد.

نکته دیگر آنکه، موافقت سایر شرکا می‌تواند قبل یا بعد از معامله تحصیل شود و این تحصیل می‌تواند در قالب سند عادی یا کتبی انجام پذیرد. بدیهی است که در صورت موافقت قبلی، هر زمان که معامله انجام پذیرد به موجب تنفیذ مقدم، نافذ محسوب می‌شود. لیکن تا هر زمان قبل از وقوع معامله امکان عدول از تنفیذ برای سایر شرکا وجود خواهد داشت.^۲ البته به عقیده حقوقدانان، اگر تجویز قبلی به‌طور کلی و بدون تعیین انتقال‌دهنده و انتقال‌گیرنده صورت پذیرد، نمی‌توان به چنین تصمیمی چه به موجب اساسنامه باشد و چه تصمیم مجمع عمومی شرکت، اثر قانونی بار کرد^۳

پاسخ به آن شرایطی را پیش‌بینی کرده است که به موجب آن چنانچه انتقال‌دهنده به مدت بیش از دو سال دارنده سهم‌الشرکه باشد، سهم‌الشرکه وی توسط شریکای دیگر یا شخص ثالث مورد تأیید سایر شرکا و یا خود شرکت با کاهش سرمایه در مورد اخیر خریداری می‌شود، ولی اگر این مدت کمتر از دو سال باشد، وی نمی‌تواند سهام خود را بفروشد. از این فرایند در جهت جلوگیری از اسیر شدن شریک در شرکت تعبیر شده است il n'est donc pas prisonnier de la société

(Daliomn et Le dily et Sabathie, 2013-2014: p.162)

1. (Cass. com., 11 février 1992, n° 89-14596: Bull. civ., IV, n° 72)
<https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007028665/>

۲. به نظر دکتر ستوده تهرانی، موافقت قبلی با انتقال سهم‌الشرکه به موجب سند جداگانه اشکال ندارد و چنانچه شرکا موافقت خود را مسترد نمایند، مسئول خسارات شریکی هستند که از این بابت به شریکی که قبلاً موافقت را تحصیل کرده وارد شود (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۴).

۳. البته برخی حقوقدانان دلیل دیگری نیز برای بی اعتباری موافقت سایر شرکا بدون تعیین انتقال‌گیرنده ذکر کرده‌اند و آن دلیل این است که در این صورت رعایت شخصیت شرکا از بین می‌رود و شرکا نمی‌توانند رضایت خود را نسبت به شخصیتی که نمی‌شناسند اعلام دارند (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۰). در حقیقت این استدلال بر اهمیت شخصیت شرکا در شرکت با مسئولیت محدود تکیه دارد.

(Escarra et Escarra et Rault, 1950: n. 382). در حقوق ایران نیز موافقت با انتقال بدون تعیین انتقال بر خلاف قاعده آمره مقرر در ماده ۱۰۲ قانون تجارت تعبیر شده است (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۴). اما سؤال اینجاست که در این صورت آیا بطلان مطلق بوده و نسبت به اشخاص ثالث نیز مؤثر خواهد بود یا خیر؟ قانون تجارت در این خصوص ساکت است. برخی حقوقدانان چنین انتقالی را مطلقاً نسبت به شرکت و شرکا و ثالث باطل تلقی می‌نمایند (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۷). باید توجه داشت که ضمانت اجرای عام عدم تنفیذ در قرارداد غیرنافذ در حقوق مدنی بطلان است و این بطلان نسبت به تمامی اشخاص حتی اشخاص ثالث نیز مؤثر است. در قانون تجارت و لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت در مواردی مانند مواد ۲۷۰ و ۱۳۰ آن لایحه قانونگذار حکم بر عدم قابلیت استناد بطلان در مقابل ثالث داده است و حتی در ماده ۱۰۰ قانون تجارت نیز زمانی که قانونگذار بطلان شرکت با مسئولیت محدود را اعلام می‌کند، خاطرنشان می‌سازد که این بطلان در مقابل ثالث مؤثر نخواهد بود. این مثال‌ها ممکن است شبیه عدم سرایت بطلان نسبت به ثالث را در صورت عدم موافقت سایر شرکا با انتقال سهم‌الشرکه شریک با مسئولیت محدود، به ذهن متبادر سازد. لیکن باید این شبهه را از ذهن زدود و به اصول عام حقوق مدنی در این مورد اعتماد کرد، چراکه با کمی تدقیق در مقرر فوق و سایر مقررات قانون تجارت، بهروشنی استنباط می‌شود که حکم قانونگذار در خصوص عدم قابلیت استناد بطلان در مقابل ثالث در این قوانین، ناشی از یک سبب مشترک است و آن حمایت از حسن نیت و اعتماد مشروع و قابل حمایت شخص ثالث است از یک سو و تأمین نظم و ثبات معاملاتی از سوی دیگر بوده است (میرزائاد جویباری، ۱۳۹۵: ۴۲). در موضوع مورد بحث، اساساً حسن نیت شخص ثالث نمی‌تواند مصداق یابد چراکه جلب موافقت شرکا نسبت به انتقال سهم‌الشرکه تکلیفی است که به موجب قانون مقرر شده است و هیچ شخصی نمی‌تواند مدعی عدم اطلاع از آن شود. در هر جا که قانون تجارت وضعیتی را اعم از صحیح یا باطل، نسبت به ثالث قابل استناد ندانسته است، حسن نیت وی و اعتماد وی به وضعیت ظاهری متعارف به‌طوری که اطلاع از باطن و واقعیت امر برای ثالث ممکن نباشد، شرط این عدم قابلیت استناد بوده است (صقری، ۱۳۹۳: ۱۰۲). این وضعیت را می‌توان در مواد متعددی از جمله مواد ۲۷۰، ۱۳۵، ۱۳۰، ۲۱۰ لایحه اصلاحی قانون تجارت و مواد ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۹۸ قانون تجارت مشاهده کرد. لکن شخصی که به تکلیف قانونی خود آگاه نبوده و در نتیجه معامله‌ای که انجام داده که فاقد شرایط قانونی بوده است، نمی‌تواند مستحق حمایت قانونگذار باشد.

با این همه در صورتی که در تصمیم‌گیری در خصوص موافقت مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت، مقررات قانون تجارت از جمله تشریفات دعوت یا نصاب‌های رسمیت جلسه و تصمیم‌گیری

زمانی که سایر شرکا بدون اطلاع از شخصیت منتقل‌الیه در قالب یک اذن کلی و عام انتقال را تجویز مقدم می‌کنند، اذن بدون علم ابراز شده و یکی از ارکان مهم رضایت مخدوش است. از این رو چنین رضایتی نمی‌تواند منشأ اثر باشد.

رعایت نشود، می‌توان با اتکا بر اصل حسن نیت، صورت جلسه موافقت مجمع را علی‌رغم باطل بودن، نسبت به منتقل‌الیه و اشخاص ثالثی که از آن بی‌اطلاع بوده‌اند، مؤثر دانست.

موضوع دیگری که در خصوص تجویز انتقال سهم‌الشرکه از سوی شرکای شرکت مطرح می‌شود آن است که در صورت عدم موافقت ایشان، آیا شریک انتقال‌دهنده، ناگزیر از انصراف از انتقال است یا می‌توان راهکاری برای برون‌رفت از این وضعیت یافت. در حقوق فرانسه همان‌گونه که گفته شد، اگر شرکای شرکت با انتقال سهم‌الشرکه موافقت نکنند، چنانچه انتقال‌دهنده به مدت بیش از دو سال دارنده سهم‌الشرکه باشد، سهم‌الشرکه وی ظرف سه ماه توسط شرکای دیگر (همه یا برخی از آنها) یا شخص ثالث مورد تأیید شرکای دیگر و خود شرکت (همراه با کاهش سرمایه و ابطال سهم‌الشرکه خریداری‌شده توسط شرکت) به نرخ کارشناسی خریداری می‌شود (Ripert et Roblot, 2009: 215). در حقوق ایران متأسفانه در این خصوص، از سوی قانونگذار تعیین تکلیف نشده است. با این حال به نظر می‌رسد که طرح دعوی تجویز انتقال علیه سایر شرکای شرکت با استناد به تأسیس حقوقی سوءاستفاده از حق و اصل ۴۰ قانون اساسی، به‌عنوان یک گزینه شایان توجه است. این دعوا بایستی به طرفیت شرکا و نه شرکت اقامه شود، چراکه اعلام موافقت سایر شرکا در این موضوع اصالتاً به موجب حقی که قانونگذار بر اساس ماده ۱۰۲ قانون تجارت برای ایشان در نظر گرفته است صورت می‌گیرد و شخصیت حقوقی شرکت در این زمینه جایگاهی نخواهد داشت. در صورت طرح چنین دعوایی، دادگاه بایستی موجه بودن یا بلاوجه بودن عدم موافقت شرکا با انتقال را بررسی کرده و النهایه رأی بر تجویز یا عدم تجویز صادر کند. سؤال اینجاست که اگر انتقال‌دهنده به‌منظور پرداخت بدهی خود به شخص ثالث که موضوع حکم دادگاه قرار گرفته است، در اجرای ماده ۳۴ قانون اجرای احکام مدنی، سهم‌الشرکه خود در شرکت با مسئولیت محدود را به‌عنوان مال معرفی کند، آیا مرجع قضایی می‌تواند بدون جلب موافقت سایر شرکا، نسبت به انجام تشریفات مزایده و انتقال سهم‌الشرکه به محکوم‌له اقدام کند یا خیر؟ بدیهی است که در صورت مثبت بودن پاسخ این پرسش، این راهکار می‌تواند به‌عنوان یک روش جایگزین در وضعیت عدم موافقت شرکا با انتقال به ثالث، از سوی شریک متقاضی انتقال استفاده شود. وضعیت مشابه این را می‌توان در توقیف و مزایده سرقفلی مشاهده کرد. آنجا که براساس ماده ۵۴ آئین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و... بازداشت حقوق مدیون نسبت به سرقفلی جایز است لکن مزایده آن به لحاظ رعایت منافع اشخاص ثالث از جمله مالک، مجاز تلقی نشده است.^۱ به عبارت دیگر، سرقفلی حقی مالی است که با توجه به تبعیت از اجاره، منافع مالک را در انتقال آن درگیر می‌کند (شمسی‌پور، ۱۳۸۸: ۲۰). از این رو نمی‌توان با توجه به لزوم قرارداد اجاره، آن را بدون

۱. همچنین رجوع شود به بخشنامه شماره ۴۴۳۹-س/ مورخ ۱۳۷۱/۰۷/۲۸ «اداره کل امور اسناد و سردفتران سازمان ثبت» و نیز رأی شماره ۱۷۷۹ مورخ ۱۳۷۱/۰۷/۱۲ «شورای عالی ثبت» (به نقل از خدابخشی، ۱۳۹۳: ۳۲۸).

رضایت مالک فسخ و مالک را با شخص ثالث روبه‌رو کرد (زینالی، ۱۳۸۸: ۱۵۱). در مقابل برخی توقیف و انتقال سرقفلی از سوی دادگاه بدون اجازه مالک را ممکن دانسته‌اند و استدلال می‌کنند که چنین توقیف و انتقالی تحت الزام قانونی و خارج از اراده مستأجر و در جهت تأمین حقوق بستانکار صورت می‌گیرد و در این صورت هم موجر حق دارد ترتیب قانونی مقرر در ماده ۱۹ قانون روابط موجر و مستأجر سال ۱۳۵۶ را از این طریق اعمال کند.^۱ این دیدگاه قابل انتقاد به نظر می‌رسد چراکه فرایند اجرای احکام قضایی یا اجرای ثبت در حقیقت مربوط به شکل انجام فرایند انتقال است و نمی‌تواند به منزله مجوز مرجع قضایی یا ثبتی در نقض حقوق مالک باشد. شرایط ایجاد این مجوز خود محتاج رسیدگی مستقل و بررسی ابعاد آن از سوی مرجع قضایی است تا در فرایند رسیدگی این دعوا، موجه یا غیرموجه بودن مخالفت مالک از سوی دادگاه بررسی شود. حال با توجه به این ملاک می‌توان در خصوص شرط موافقت شرکای شرکت با مسئولیت محدود نسبت به انتقال سهم‌الشرکه از طریق فرایند اجرای قضایی یا ثبتی نیز ارائه نظر کرد. البته در این مورد شاید بتوان با برداشت از راهکار پیش‌بینی‌شده در حقوق فرانسه، شناسایی حق تقدم در خرید برای سایر شرکا را پیشنهاد داد چنانکه برخی حقوقدانان به حکم عقل در خصوص مزایده سرقفلی چنین حق تقدمی را برای موجر در نظر گرفته‌اند (خدابخشی، ۱۳۹۳: ۳۲۸).

۳.۱. نقد دیدگاه دکترین (با مقایسه شرکت تضامنی)

در شرکت‌های تضامنی به‌عنوان مصداق اجلای شرکت‌های اشخاص که شخصیت شرکا از اهمیت بسزایی برخوردار است، قانونگذار در ماده ۱۲۳ قانون تجارت مقرر کرده است که هیچ‌یک از شرکا نمی‌تواند سهم خود را به دیگری منتقل کند، مگر با رضایت تمام شرکا. گذشته از موضوع به‌کار بردن واژه سهم بجای سهم‌الشرکه در این ماده که باید آن را ناشی از تسامح قانونگذار تعبیر کرد. استفاده از واژه «دیگری» در این ماده شایان توجه است. قانونگذار در این ماده به‌جای واژه «غیر» که در ماده ۱۰۲ به‌کار رفته، از واژه «دیگری» استفاده کرده است. به لحاظ لغوی این دو واژه مترادف‌اند، یعنی بر معنایی واحد دلالت دارند. سؤال اینجاست که آیا این تفاوت در استعمال با هدف تمایز معنایی این دو در مواد مذکور صورت گرفته است. به نظر می‌رسد که استفاده قانونگذار از دو واژه مختلف با وجود ترادف آنها، قرینه‌ای است بر اینکه منظور وی در این دو حکم متفاوت است. شرکت تضامنی، دارای یک چارچوب بسته بوده و کنترل و نظارت بر ورود و خروج شرکا در شرکت از اهمیت بسزایی

۱. برای مشاهده متن صورت‌جلسه نشست قضایی، استان کرمان/سیرجان، تاریخ برگزاری: ۱۳۸۰/۱۲/۰۳ ر.ک: <https://www.neshast.org/Home/GetPublicJSessionTranscript/acb18715-af55-432c-0c2a-08d60423bf1f>

نظر مذکور مرد انتقاد حقوقدانان قرار گرفته است و آن را در تعارض با اصول و قواعد ناسازگار دانسته‌اند (شمس، ۱۳۹۷: ۳۴۳).

برخوردار است (منتظر و زاهدی، ۱۳۹۹: ۶۸). نقل و انتقال سهم‌الشرکه به اشخاص خارج از شرکت، به سبب اهمیت شخصیت شرکا در این گونه شرکت‌ها از حیث مسئولیت و تأثیر در تصمیم‌گیری‌ها، به شدت کنترل شده است، چراکه نظرهای شرکا با توجه به لزوم اتفاق آرا در تصمیم‌گیری‌های شرکت تضامنی به طور مستقیم تأثیرگذار بوده و حتی چه بسا ورود اشخاص ناهماهنگ و متعارض به جمع شرکا، اداره شرکت را با اختلال مواجه کند. این در حالی است که در انتقال سهام میان شرکای موجود شرکت که اساساً ورود آنها در شرکت با رضایت طرفینی بوده است، چنین ضرورتی قابل تصور نیست، چراکه مادامی که شخص جدیدی به شرکت وارد نشود، هریک از شرکای موجود با هر میزان سهم‌الشرکه حق مخالفت با تصمیمات اتخاذ شده را خواهد داشت و جابه‌جایی سرمایه میان شرکا خللی به این حق هر شریک وارد نخواهد کرد. بنابراین، به نظر می‌رسد که انتقال به دیگری در ماده ۱۲۳ قانون تجارت، از انتقال شریکی به شریک دیگر انصراف داشته و باید منحصر به انتقال به غیر از شرکای شرکت تفسیر شود.

در خصوص شرکت با مسئولیت محدود، تفسیر غالب از ماده ۱۰۲ قانون تجارت ایران حاکی از آن است که نقل و انتقال سهم‌الشرکه میان شرکای شرکت از شمول محدودیت وضع شده در آن ماده مبنی بر اخذ موافقت اکثریت شرکای دیگر، خارج است (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۶؛ ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۱). به نظر می‌رسد که این تفسیر با توجه به پیشینه بحث در حقوق فرانسه مطرح شده است. در حقوق آن کشور به موجب ماده ۲۲ قانون ۷ مارس ۱۹۲۵ از عبارت «اشخاص ثالث خارج از شرکت»^۱ استفاده شده بود و لیکن در ماده ۱۶-۲۲۳ L قانون تجارت جدید فرانسه، به صراحت قید شده است که در انتقال میان شرکای شرکت اصل آزادی انتقال حاکم است، مگر آنکه در اساسنامه خلاف آن مقرر شود. چنین توجیهی در شرکت‌های با مسئولیت محدود قابل انتقاد است، چراکه در این شرکت‌ها نه تنها ترکیب سرمایه شرکا در تصمیم‌گیری‌ها اهمیت دارد، بلکه ترکیب عددی شرکا نیز در این موضوع تأثیرگذار است. از این رو در این شرکت‌ها باید به دنبال تفسیری دیگر در راستای لزوم نظارت و کنترل بر ترکیب عددی و سرمایه‌ای شرکا، گشت، چراکه اهمیت آن در تصمیم‌گیری‌ها در این نوع شرکت انکارشدنی نیست. به عبارت دیگر تغییرات در ترکیب سهم‌الشرکه هریک از شرکا ناشی از انتقال سهم‌الشرکه وی جزئاً یا کلاً به سایر شرکا، با توجه به مدلول ماده ۱۰۲ قانون تجارت، می‌تواند به طور مستقیم بر قدرت مانور شرکا در تصمیم‌گیری‌ها و کنترل شرکت تأثیرگذار باشد.^۲ از این رو منطقی است که شرکای

1. les tiers étrangers à la société

۲. نویسندگان فرانسوی از این امر به اختلال در توزیع سهام که به وارونگی اکثریت و تصاحب کنترل شرکت منجر می‌شود، یاد می‌کنند و پیش‌بینی محدودیت انتقال سهم‌الشرکه میان شرکا در اساسنامه را به عنوان راه حل جلوگیری از این وضعیت پیشنهاد می‌کنند که در ماده ۱۶-۲۲۳ L قانون تجارت جدید فرانسه نیز مورد اشاره قرار گرفته است. البته در نهایت در این موارد اساسنامه می‌تواند بر انتقال شرط اعمال محدودیت وضع کند و امکان ممنوعیت انتقال و اسیر کردن شریک در شرکت وجود ندارد (Merle, 2015: 259).

دیگر نسبت به این تغییر حساس باشند و قانونگذار نیز در حمایت از این دغدغه دست به ابتکار بزند و انتقال سهم‌الشرکه به سایر شرکا را نیز با محدودیت مواجه سازد.^۱

در خصوص انتقال سهم‌الشرکه شرکا به اشخاص خارج از شرکت نیز، هرچند این موضوع در ترکیب سرمایه‌ای شرکا تغییری ایجاد نمی‌کند، لیکن در مواردی که سهم‌الشرکه انتقال‌دهنده به بیش از یک فرد انتقال می‌یابد، می‌تواند در ترکیب عددی شرکا مؤثر بوده و بر تصمیم‌گیری‌ها در شرکت تأثیر مستقیم داشته باشد، چراکه همواره در شرکت‌های با مسئولیت محدود، اکثریت عددی شرکا به‌عنوان شرط لازم تصمیم‌گیری‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد. افزون بر اینکه شخصیت شرکا نیز در شرکت‌های مذکور دارای اهمیت است و در تصمیم‌گیری‌های شرکت دخالت دارد. تعیین اکثریت عددی خود شاهدی این مدعاست که در این شرکت‌ها، تنها سرمایه در نظر گرفته نمی‌شود و شخصیت شرکا نیز باید مدنظر قرار گیرد (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۰).

۲. شرایط شکلی انتقال سهم‌الشرکه

در خصوص تشریفات شکلی نقل و انتقال سهم‌الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود، ماده ۱۰۳ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «... انتقال سهم‌الشرکه به‌عمل نخواهد آمد، مگر به موجب سند رسمی». در خصوص این ماده برخی بر این باورند که سند رسمی در این ماده موضوعیت نداشته و جنبه اثباتی دارد. به عبارت دیگر، قرارداد به صرف ایجاب و قبول منعقد شده و تملیک با تلاقی اراده طرفین محقق می‌شود، لیکن تنظیم سند رسمی تنها وسیله اثبات این عمل حقوقی را فراهم می‌سازد و در مقام ثبوت واجد اثری نیست.^۲ قائلان به این نظر همچنین در اثبات مدعی خود به

۱. دکتر اسکینی احتمال کسب اکثریت توسط یک یا چند شریک از طریق انتقال سهم‌الشرکه میان شرکای شرکت را مورد توجه قرار می‌دهند، لیکن در این مورد (انتقال میان شرکا) اصل را بر آزادی انتقال سهم‌الشرکه استوار می‌سازند که می‌توان به‌منظور جلوگیری از وضعیت مذکور در اساسنامه شرکت خلاف اصل مزبور را پیش کرد (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۶).

۲. برای مثال در نشست قضایی مورخ ۱۳۹۴/۰۱/۲۷ حوزه قضایی دامغان در پاسخ به پرسش مبنی بر اینکه «چنانچه چند نفر از شرکاء شرکت با مسئولیت محدود سهم‌الشرکه خود را که بالغ بر سه ربع سرمایه است، با سند عادی به دیگری منتقل نمایند، منتقل‌الیه مالک محسوب می‌شود یا خیر؟ نظر اکثریت: «پس از ایجاب و قبول، منتقل‌الیه مالک محسوب می‌شود. نهایتاً جهت انتقال باید با سند رسمی اقدام گردد. کما اینکه رویه جامعه در خصوص کلیه معاملات با قولنامه عادی انجام و محاکم آن را می‌پذیرند و سپس فروشنده را ملزم به حضور در دفترخانه جهت انتقال سند می‌نمایند بنابراین درموضوع سؤال می‌بایست تقاضای الزام به تنظیم سند نماید». نظر اقلیت: «چون شرایط شکلی انتقال سند رعایت نشده است، بنابراین انتقال باطل است. نظریه تکمیلی: اساساً مقررات قانون تجارت راجع به انتقال سهم‌الشرکه که در شرکت‌های با مسئولیت محدود (که به نظر جنبه تکمیلی نداشته، بلکه به لحاظ ماهیت چنین شرکت‌هایی جنبه امری دارد) و نمی‌توان بدون رعایت رضایت اکثریت مذکور، سهم‌الشرکه را منتقل نمود. توضیح اینکه اگرچه شرکت‌های با مسئولیت محدود غالباً به‌عنوان شرکت‌های سرمایه‌ای شناخته می‌شوند که در آنها سرمایه آورده‌شده، بیشتر مبنای کار مشترک قرار می‌گیرد، ولی نمی‌توان از اهمیت نقش شخصیت شرکا در آنها غافل بود، چه این شرکت‌ها اغلب بین اشخاصی تشکیل می‌شود که با یکدیگر آشنایی نزدیک دارند و بر همین اساس است که به‌نظر می‌رسد منع قانونگذار از انتقال آزادانه سهم‌الشرکه و منوط نمودن آن به تصویب سایر شرکا (از حیث حد نصاب عددی و سرمایه‌ای) تأییدی بر این استنباط می‌باشد. لذا هرگونه اقدامی از جانب شریک (یا

اصل حاکمیت اراده و صحت قراردادها استناد کرده و استدلال می‌کنند که معامله راجع به انتقال سهم‌الشرکه شرکت با مسئولیت محدود که در قالب سند رسمی انجام نشود، در صورت وجود شرایط اساسی صحت معاملات، به لحاظ ثبوتی و با صرف اراده طرفین انجام یافته، لیکن مادامی که به ثبت نرسد، در دادگاه‌ها و مراجع رسمی پذیرفته نخواهد شد (قاسمی، ۱۳۸۸: ۲۴۰). این گروه نقش سند رسمی را در تحقق انتقال سهم‌الشرکه این گونه شرکت‌ها، به نقشی اثباتی تنزل می‌دهند. این نظر از جهات مختلفی قابل انتقاد است که در ذیل بررسی می‌شود.

الف) استدلال اصولی: سیاق عبارت ماده ۴۸ قانون ثبت با ماده ۱۰۳ قانون تجارت متفاوت است. در ماده ۴۸ اصل معامله نفی نشده، بلکه قانونگذار با پذیرش وقوع معامله و آثار ثبوتی آن، اثبات آن در محاکم و ادارات را موکول به ثبت کرده است. اما در ماده ۱۰۳ قانون تجارت، استثنا پس از نفی استعمال شده است که به لحاظ اصولی دلالت بر حصر می‌نماید (الحائری الاصفهانی، ۱۴۰۴: ۱۵۴؛ فاضل لنکرانی، ۱۳۸۵: ۳۳۳) و بر این اساس، دلالت ماده آن است که انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود فقط به وسیله سند رسمی انجام می‌شود و لا غیر. بر این مبنا در این ماده اصل وقوع معامله بدون سند رسمی نفی شده است و از این رو استنباط غیر آن بر خلاف نص ماده است. توضیح آنکه «الا» یا «مگر» در علم اصول جزو ادات استناست و در این مقام، گاه افاده حصر نیز می‌کند و آن وقتی است که در کلام منفی و بعد از ادات نفی آورده می‌شود. در این موارد می‌توان مفهوم مخالف با دلالت حصر از عبارت برداشت کرد. برای مثال جمله «لا اله الا

تعدادی از شرکا) در جهت انتقال سهم‌الشرکه خویش بدون اینکه شرط مذکور در فوق را مرعی داشته باشند، بلاثر به‌نظر می‌رسد (رأی شعبه ۲۵ دادگاه حقوقی تهران، رأی بدون شماره، تاریخ ۱۳۷۱/۰۵/۱۴ (به نقل از: کامیار، ۱۳۷۶: ۱۱۸ و ۱۱۹) و به موجب ماده ۱۰۳ قانون تجارت، انتقال سهم‌الشرکه به وسیله سند عادی یا به صورت شفاهی یا معاملاتی ممکن نبوده و فاقد اثر حقوقی است؛ در نتیجه خریدار به‌عنوان شریک شرکت محسوب نخواهد شد. البته همچنان که برخی از حقوقدانان اشاره کرده‌اند (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۴) و رویه قضایی نیز تأیید کرده است (دادنامه شماره ۳۳،۳۹۹ مورخ ۱۳۶۸/۰۶/۲۷ شعبه ۲۳ دیوان عالی کشور) تعهد به انتقال سهم‌الشرکه به موجب سند عادی صحیح بوده و در این صورت اگر فروشنده از انتقال رسمی سهم‌الشرکه امتناع ورزد، می‌توان الزام او به انجام تعهد (تنظیم سند رسمی انتقال) را از دادگاه درخواست کرد، لکن تا زمانی که انتقال رسمی به خریدار انجام نگیرد، او در مقابل شرکت و اشخاص ثالث شریک شرکت محسوب نخواهد شد، لکن میان طرفین معتبر بوده و خریدار می‌تواند سود سهام را که قبل از ثبت انتقال حاصل شده است از انتقال‌دهنده -در صورتی که از شرکت دریافت کرده باشد- و نه شرکت، مطالبه کند (دادنامه شماره ۲۶۱-۴۶۲ مورخ ۱۳۷۲/۵/۰۹ شعبه ۲۵ دادگاه عمومی تهران و رأی شماره ۹،۷۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۲ شعبه هفتم دادگاه عمومی اسلامشهر که به موجب حکم شماره ۱۲،۷۵ ت. ۱۱۰۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران تأیید شده است) نظر هیأت عالی: «در صورتی که دو شرط مندرج در مواد ۱۰۲ و ۱۰۳ قانون تجارت شامل رضایت عده‌ای از شرکا که حداقل سه چهارم سهم‌الشرکه به آنان تعلق داشته باشد و تعداد شرکای مذکور با اکثریت عددی کل شرکا تشکیل گردد، این انتقال با توجه به اقدام از ناحیه شرکا با حصول شرایط مذکور معتبر است و با تنظیم سند رسمی، منتقل‌الیه مالک شناخته می‌شود».

<https://www.neshast.org/Home/GetPublicJSessionTranscript/0dfbce8c-d820-4f34-fd38-08d5f4fd25b3> همچنین برای مشاهده آرای قضایی متعدد منطبق بر این دیدگاه ر.ک:
<https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/28866>

الله» به‌عنوان اساس توحید یک جمله استثنایی است که مفهوم آن نفی الوهیت از غیر خدا و اثبات الوهیت برای خداوند است. بدین معنا که فقط خداوند است که الوهیت دارد. علمای اصول در اینکه استثنای از نفی، اثبات است و استثنای از اثبات، نفی، اتفاق نظر دارند (الخوئی، ۱۴۱۹: ۱۴۰)، سیاق عبارت ماده ۱۰۳ قانون تجارت نیز این‌گونه است. به عبارت دیگر وقتی قانونگذار اشعار می‌دارد که انتقال سهم‌الشرکه واقع نمی‌شود، مگر با سند رسمی. مقصود آن است که انتقال فقط از طرق سند رسمی انجام می‌شود و لا غیر.

ب) دامنۀ شمول ماده ۴۸ قانون ثبت: ماده ۴۸ قانون ثبت مقرر می‌دارد: «سندی که مطابق مواد فوق باید به ثبت برسد و به ثبت نرسیده در هیچ‌یک از ادارات و محاکم پذیرفته نخواهد شد». چنانکه از منطوق این ماده برمی‌آید، به صراحت ناظر بر مواد ۴۶ و ۴۷ آن قانون است نه ناظر به هر معامله‌ای که لزوماً باید به موجب ثبت رسمی انجام شود (عباسی داکانی، ۱۳۸۲: ۱۲۶)، از این‌رو ماده ۱۰۳ قانون تجارت هرچند تنظیم سند رسمی را الزامی نکرده است، لیکن از شمول حکم ماده ۴۸ خارج است. به عبارت دیگر هرچند قائل بر این باشیم که ماده ۴۸ مذکور صرفاً بر جنبه اثباتی سند رسمی تأکید دارد، لیکن حکم این ماده هیچ سرایتی به مدلول ماده ۱۰۳ قانون تجارت و کارکرد سند رسمی در انتقال سهم‌الشرکه با مسئولیت محدود نخواهد داشت. بنابراین، در وضعیت فعلی قانون تجارت ایران، تا زمانی که سند رسمی انتقال سهم‌الشرکه به خریدار تنظیم نگردد، انتقال مالکیت از انتقال‌دهنده به انتقال‌گیرنده تحقق نمی‌یابد (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۴).^۱ از این نظر اگر قرارداد انتقال در قالب سند عادی تنظیم شود، حتی اگر صدور آن توسط منتسب‌الیه تصدیق شود و یا اعتبار آن در محکمه هم محرز شود، باز هم انتقال محقق نشده و این سند نمی‌تواند جانشین سند رسمی شود، چراکه سند رسمی در ماده ۱۰۳ قانون تجارت در روند انتقال مالکیت سهم‌الشرکه، موضوعیت دارد (کاتوزیان، ۱۳۸۷: ۳۳۱). البته باید توجه داشت که تعهد به انتقال سهم‌الشرکه به موجب

۱. رویۀ قضایی نیز همسو با این نظر وجود دارد. برای نمونه دادنامه شماره ۳۳،۳۹۹ مورخ ۱۳۶۸/۰۶/۲۷ شعبۀ ۲۳ دیوان عالی کشور و همچنین دادنامه شماره ۹۱۰۹۹۷۰۲۳۴۴۰۱۲۸۲ مورخه ۱۳۹۱/۱۰/۱۲ شعبۀ ۲۱۸ دادگاه حقوقی تهران: «در خصوص دادخواست خواهان آقای س.الف. فرزند ر. با وکالت آقای ذم. به طرفیت خواندگان ۱- آقای ح.ر. ۲- آقای س.ح. ۳- شرکت الف. مسئولیت محدود با وکالت خانم الف.الف. مبنی بر تأیید و تنفیذ وقوع عقد و الزام خوانده ردیف اول به حضور در یکی از دفاتر اسناد رسمی و تنظیم سند رسمی و الزام خوانده ردیف سوم به انجام تشریفات شکلی انتقال سهم‌الشرکه به خسارات و هزینه‌های دادرسی و حق‌الوکاله با توجه به محتویات و اوراق پرونده و مفاد دادخواست و اظهارات وکلای طرفین به شرح صورت جلسه مورخ ۹۰/۱۰/۲۵ و لوائح آنان مضبوط در پرونده عنایتاً به اینکه انتقال سهم‌الشرکه شرکت با مسئولیت محدود به موجب سند رسمی از لحاظ قانونی موضوعیت داشته و به عبارتی بدون سند رسمی هیچ‌گونه انتقال سهم‌الشرکه قابل تصور نبوده و قانونی نمی‌باشد لذا دادگاه با توجه به مراتب دعوی خواهان را غیر وارد تشخیص و مستنداً به ماده ۱۰۳ قانون تجارت و ماده ۲ قانون آیین دادرسی مدنی دادگاه‌های عمومی و انقلاب حکم به بطلان دعوی خواهان صادر و اعلام می‌نماید. رأی صادره حضوری و ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظرخواهی در دادگاه‌های تجدیدنظر استان تهران می‌باشد».

سند عادی صحیح بوده^۱ و در این صورت اگر فروشنده از انتقال رسمی سهم‌الشرکه امتناع ورزد، می‌توان الزام او به انجام تعهد (تنظیم سند رسمی انتقال) را از دادگاه درخواست کرد. از این نظر، قرارداد عادی انتقال سهم‌الشرکه، در واقع تعهد به تملیک است که طرفین را به انتقال مالکیت نهایی ملزم می‌کند (کاتوزیان، ۱۳۸۷: ۵۶).

در حقوق فرانسه، چنانکه گفته شد، به موجب ماده ۲۳ قانون تجارت مصوب ۱۹۲۵، ضرورت انتقال سهم‌الشرکه شرکت با مسئولیت محدود به صورت کتبی از طریق سند رسمی یا سند عادی پیش‌بینی شد که این مقرر در بند ۱ ماده ۱۴-۲۲۱ L قانون تجارت جدید فرانسه نیز تکرار شده است. از این رو چنانکه مشخص است، در این مقررات الزامی به تنظیم سند رسمی در مورد انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های مذکور، پیش‌بینی نشده است و به نظر می‌رسد که ضرورت تنظیم سند رسمی در انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های موصوف، نوعی برداشت از این ماده بوده است. در حال حاضر نیز انتقال سهم‌الشرکه این‌گونه شرکت‌ها، باید به صورت کتبی (رسمی یا عادی) با قید موارد تعیین‌شده در قانون در سند تنظیمی، انجام پذیرد به صورت خاصی که در قانون پیش‌بینی شده است به شرکت اعلام یا با سند رسمی از سوی شرکت مورد قبول قرار گیرد، تا در مقابل آن قابل استناد باشد (Chapsal, 1925: 52). همچنین این انتقال باید در «دفتر ثبت نام تجاری و شرکت‌ها»^۲ ثبت شود و دو نسخه از آن در دفتر دادگاه تجاری محل اقامتگاه شرکت ثبت شود.^۳ این روند به سبب قابلیت استناد عمل در قبال ثالث است. بدیهی است که اگر ثالث به نحوی نسبت به انتقال اطلاع شخصی داشته باشد، نمی‌تواند به دلیل عدم رعایت تشریفات مذکور، مدعی عدم قابلیت استناد انتقال در مقابل خود شود (Merle, 2015: 254). یک نسخه از آن باید در اداره مالیاتی ارائه شود. همچنین این انتقال باید به شرکت اطلاع داده شود تا در مقابل آن نیز قابل استناد باشد. در نهایت باید مجمع عمومی فوق‌العاده اساسنامه را اصلاح کند و برای ثبت و اعلان ارسال دارد (Daliomn et Le dily et Sabathie, 2013-2014: 164). آنچنان‌که دیده می‌شود، قانون تجارت فرانسه با

۱. برای نمونه شعبه اول دادگاه حقوقی شهرستان بهارستان در رأی، قرارداد عادی مورد استفاده خواهان را به عنوان تعهدی از سوی خوانده تلقی کرده که به موجب آن متعهد مکلف به اجرای تعهد مبنی بر انتقال سهم‌الشرکه به متعهدله (در قالب سند رسمی) است (برای مشاهده رأی ر.ک: <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/10515>).

2. Le registre du commerce et des societies (RCS)

۳. در حقوق فرانسه، ثبت در «دفتر ثبت تجاری و شرکت‌ها» از تکالیف حرفه‌ای تجار و هسته اصلی «اعلان قانونی» محسوب می‌شود و فهرستی رسمی راجع به اشخاص حقیقی و حقوقی را که اشتغال به تجارت دارند به منظور انتشار برخی اطلاعات راجع به این اشخاص و کسب‌وکار آنها فراهم می‌سازد. همچنین ثبت از طریق دفتر دادگاه (Greffier) توسط مدیر دفتر (Le greffier en chef) در هر دادگاه تجاری یا حسب مورد در دادگاه مدنی (در خصوص اشخاص حقوقی غیرتجاری و شرکت‌های مدنی) صورت می‌گیرد. این نوع ثبت در موارد مربوط به تجار حقیقی، شرکت‌های تجاری، مابنه تجاری و گروه با منافع اقتصادی مشترک، تحت نظارت رئیس دادگاه تجاری و در سایر موارد (اشخاص حقوقی غیرتجاری و شرکت‌های مدنی) تحت نظارت رئیس دادگاه مدنی صورت می‌گیرد (Jauffret, 1989: 115-118, n.166-17).

پیش‌بینی الزامات مذکور در ارتباط با تشریفات انتقال سهم‌الشرکه، گونه‌ای دیگر از فرمالیسم را مقرر کرده است که با شیوه سنتی آن که محدود به تنظیم سند نوشته بود متفاوت است. این روند در لایحه تجارت مصوب ۱۴۰۳ مجلس شورای اسلامی، نیز به نحوی مورد تقلید قرار گرفته است به طوری که در تبصره ۲ ماده ۸۱۴ لایحه مزبور آمده است: «هیأت مدیره مکلف است مراتب انتقال سهم‌الشرکه را به صورت الکترونیکی نزد مرجع ثبت به ثبت برساند و در صورت لزوم مصوبه مجمع در این خصوص را به مرجع مذکور جهت ثبت ارسال کند». عبارت این تبصره هرچند دچار ابهامات و نارسایی‌هایی است اما می‌تواند نوید تغییری در نگرش قانونگذار نسبت به تقویت شکل‌گرایی مبتنی بر ثبت و اعلان اطلاعات شرکت‌های تجاری از طریق مرجع ثبت شرکت‌ها و تقویت شفافیت در این حوزه بدهد. در حال حاضر، قانون تجارت ایران به طور صریح لازم ندانسته است که نقل و انتقال سهم‌الشرکه شرکت‌ها نیز باید ثبت و اعلان شود. این موضوع از نقایص قانون تجارت فعلی ایران است که البته الزامات ثبت تغییرات شرکت‌ها، به لحاظ عملی این نقیصه را مرتفع می‌سازد و عملاً این الزام از طرف مرجع ثبت شرکت‌ها به منظور ثبت صورت‌جلسات مجامع شرکت عینیت می‌یابد، لیکن به نظر می‌رسد که قانونگذار باید در قانون به روشنی مقرر کند که نقل و انتقال سهم‌الشرکه باید در مرجع ثبت شرکت‌ها ثبت و در روزنامه رسمی و روزنامه کثیرالانتشار آگهی شود تا نسبت به اشخاص ثالث مؤثر و معتبر تلقی شود. بدیهی است که در سایر شرکت‌های اشخاص که مسئولیت شرکا در قبال ثالث جزئاً یا کلاً نامحدود است این ضرورت بیشتر احساس می‌شود.

۳. تأثیر اساسنامه شرکت در سازوکار انتقال سهم‌الشرکه

چنانچه در اساسنامه شرکت با مسئولیت محدود، در خصوص انتقال سهم‌الشرکه شرکا از حیث تغییر شرایط موافقت شرکا با انتقال یا رفع محدودیت قانونی اخذ جواز یا افزودن بر آن و یا از حیث شکلی مقرراتی پیش‌بینی شود، این تغییر تا چه اندازه در برابر قانون قابل استناد است؟ بر خلاف مقررات ماده ۷۲ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت راجع به شرکت‌های سهامی که مقررات قانون را مقدم بر اساسنامه شرکت عنوان کرده، در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود چنین مقرره‌ای پیش‌بینی نشده است. در واقع می‌توان چنین استنباط کرد که وقتی قانون در خصوص تصمیمات در خصوص شرکت و یا تغییر در اساسنامه شرکت به ترتیب در مواد ۱۰۶ و ۱۱۱ قانون تجارت، امکان پیش‌بینی خلاف در اساسنامه را به صراحت پذیرفته است، جهتی برای عدم پذیرش این امکان در مورد تصمیم راجع به انتقال سهم‌الشرکه شرکای شرکت وجود نداشته و چنین تبعیضی مصداق نوعی ترجیح بلامرجح است. با وجود این، سیاق عبارات قانون در مواد مختلف مانند ۱۰۵ و ۱۰۶ و ۱۰۷ و ۱۱۱ قانون تجارت و تصریح قانونگذار بر اینکه اساسنامه می‌تواند خلاف مراتب مقرر در این مواد را پیش‌بینی کند، حکایت از آن دارد که در سایر مواد قانونی که چنین

قیدی بر آن وارد نشده است، جنبه امره قانون ارجحیت دارد. بنابراین حقوقدانان در خصوص انتقال سهام شرکت با مسئولیت محدود که قانونگذار در ماده ۱۰۲ قانون تجارت قید امکان پیش‌بینی خلاف را مقرر نداشته است، مطلقاً نظر بر امره بودن مفاد این ماده دارند (اسکینی، ۱۳۸۳: ۲۴۷)، البته برخی دیگر نیز بر این اعتقادند که می‌توان در اساسنامه شرکت با مسئولیت محدود بر اکثریت پیش‌بینی‌شده در قانون افزود لکن تقلیل اکثریت مزبور در ماده ۱۰۲ خلاف قانون امره است (ستوده تهرانی، ۱۳۸۲: ۲۶۴). این اختلاف دیدگاه به رویه قضایی نیز سرایت کرده است.^۱

نتیجه

انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود در حقوق ایران تا حد زیادی متأثر از قانون تجارت فرانسه است. این تأثیر هم در ضرورت اخذ موافقت شرکا در انتقال سهم‌الشرکه و هم در لزوم تنظیم سند رسمی به‌عنوان یک شرط شکلی امره پژوهاک یافته است. با این حال سهم‌الشرکه شرکت‌های با مسئولیت محدود نسبت به سایر شرکت‌ها واجد خصوصیتی نیست که قانونگذار آن را در شرایط شکلی انتقال متمایز سازد. بدین ترتیب هرچند تنظیم سند رسمی می‌تواند بعد اثباتی انتقال را به‌طور شایان توجهی تقویت کند، لیکن محدود نمودن تملیک به تنظیم سند رسمی به‌طور خاص در مورد این شرکت، فاقد هر نوع توجیه منطقی است. از این رو پیشنهاد می‌شود با حذف ماده ۱۰۳ قانون تجارت، انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود نیز تابع حکم عام سایر اموال منقول قرار گیرد و در این مورد با سایر شرکت‌ها همگون شود. در مقابل قانونگذار می‌تواند با گذار از شیوه سنتی که بیشتر مبتنی بر پیروی از سازوکار ثبت رسمی معاملات مدنی است، با دخالت دادن مرجع ثبت شرکت‌ها در فرایند ثبت و اعلان انتقال سهم‌الشرکه در تمامی شرکت‌های تجاری، به عنوان بخشی از تشریفات انتقال، در راستای تقویت فرمالیسم کارآمد و افزایش شفافیت در این حوزه گام بردارد. این روند البته در لایحه تجارت به‌گونه‌ای مبهم و نامنسجم آغاز شده است که می‌تواند آغازگر فصلی نو در تغییر نگرش قانونگذار در مسائل حقوق تجارت باشد.

در خصوص بخش دیگری از تشریفات انتقال سهم‌الشرکه در شرکت‌های با مسئولیت محدود و شرط موافقت شرکای دیگر که در ماده ۱۰۲ قانون تجارت ایران انعکاس یافته است، تفسیر غالب بر مبنای پیشینه بحث در حقوق فرانسه، حکایت از آن دارد که نقل و انتقال سهم‌الشرکه میان

۱. برخی آرای قضایی مقررات ماده ۱۰۲ قانون تجارت را امره شمرده و پیش‌بینی خلاف آن را در اساسنامه شرکت ممکن ندانسته‌اند (کامیار، ۱۳۷۶: ۱۱۸-۱۱۹).

در مقابل دادنامه شماره ۹۵۰۹۹۷۰۲۲۱۷۰۰۲۳۴ مورخ ۱۳۹۵/۰۲/۲۸ شعبه ۱۷ دادگاه تجدیدنظر استان تهران تعیین تکلیف در خصوص انتقال سهم‌الشرکه شرکا در اساسنامه شرکت را معتبر دانسته است (برای مشاهده متن رأی رک: <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/31236>).

شرکای شرکت از شمول محدودیت وضع‌شده در آن ماده مبنی بر اخذ موافقت اکثریت شرکای دیگر، خارج است. لکن باید توجه داشت که در این نوع شرکت‌ها نه تنها ترکیب سرمایه شرکا در تصمیم‌گیری‌ها اهمیت دارد، بلکه ترکیب عددی شرکا نیز در این موضوع مؤثر است. از این رو تغییرات در ترکیب سهم‌الشرکه هریک از شرکا ناشی از انتقال سهم‌الشرکه وی جزئاً یا کلاً به شخصی خارج از شرکت و یا حتی سایر شرکا نیز، می‌تواند به‌طور مستقیم بر قدرت مانور شرکا در تصمیم‌گیری‌ها و کنترل شرکت تأثیرگذار باشد. بنابراین منطقی است که شرکای دیگر نسبت به این تغییر حساس باشند و قانونگذار نیز در حمایت از این دغدغه دست به ابتکار بزند و با اصلاح عبارت قانون، انتقال سهم‌الشرکه به سایر شرکا را نیز مشمول محدودیت وضع‌شده قرار دهد.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسنده اعلام می‌کند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره، به‌طور کامل رعایت کرده است.

قدردانی

بدین‌وسیله، نویسندگان مراتب سپاس و قدردانی صمیمانه خود را از تلاش‌های بی‌وقفه و اندیشمندانه اعضای محترم هیأت تحریریه و تمامی عوامل اجرایی فصلنامه و زین مطالعات حقوق خصوصی اعلام می‌دارند. این نشریه با ایفای نقشی کلیدی در ارزیابی و انتشار دانش به‌روز حقوقی، بستری ارزشمند برای اعتلای علمی حوزه حقوق خصوصی در ایران فراهم آورده است. تلاش‌های این مجموعه در پیشبرد پژوهش‌های حقوقی، شایسته بهترین تقدیر است.

منابع

- اسکینی، ربیعا (۱۳۸۳). حقوق تجارت (شرکت‌های تجاری). ج ۱، تهران: سمت.
- اسکینی، ربیعا (۱۳۷۷). حقوق تجارت (شرکت‌های تجاری). ج ۲، تهران: سمت.
- الحائری الاصفهانی، محمدحسین (۱۴۰۴ق). الفصول الغریبه فی الأصول، ج ۱، قم: دار احیاء العلوم الاسلامیه.
- خدابخشی، عبدالله (۱۳۹۳). حقوق حاکم بر اجرای آرای مدنی. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- الخوئی، السید أبوالقاسم (۱۴۱۹ق). محاضرات فی الأصول. ج ۵، قم: مؤسسه النشر الاسلامی.
- زینالی، مهدی (۱۳۸۸). حق کسب و پیشه و تجارت و سرقفلی. چ اول، تهران: جنگل.
- ستوده تهرانی، حسن (۱۳۸۲). حقوق تجارت. ج ۲، تهران: دادگستر.

- شمس، عبدالله (۱۳۹۷). *اجرای احکام مدنی*، ج ۲، تهران: دراک.
- شمسی‌پور، غلامرضا (۱۳۸۸). *حق سرقتی و حق کسب و پیشه و تجارت*. قم: بکا.
- صفیان، سعید (۱۳۸۳). *تشریفات قانونی انتقال سهام در شرکت‌های سهامی*. پژوهش‌های حقوقی، ۳(۵)، ۲۷۳-۲۸۶ در: https://jlr.sdil.ac.ir/article_44729.html (۱۲ مرداد ۱۴۰۴)
- صقری، محمد (۱۳۹۳). *حقوق بازرگانی شرکت‌ها*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- عبادی، محمدعلی (۱۳۶۸). *حقوق تجارت*. تهران: گنج دانش.
- عباسی داکانی، خسرو (۱۳۸۲). *بحث و بررسی پیرامون مواد ۴۶، ۴۷ و ۴۸ قانون ثبت اسناد و املاک*. ماهنامه *کانون سردفتران و دفتریاران*، (۴۴)، ۱۱۵-۱۳۸ در: <https://notary-amlak.news.ir/wp-content/uploads/2023/08/44.pdf> (۲۵ شهریور ۱۴۰۳).
- فاضل لنگرانی، محمد (۱۳۸۵). *ایضاح الکفایه*. ج ۳، چ پنجم، قم: نوح.
- قاسمی، محسن (۱۳۸۸). *شکل‌گرایی در حقوق مدنی*. تهران: میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷). *اثبات و دلیل اثبات*. ج ۱، تهران: میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۴). *نظریه عمومی تعهدات*. تهران: یلدا.
- کامیار، محمدرضا (۱۳۷۶). *گزیده آرای دادگاه‌های حقوقی*. ج ۳، تهران: حقوقدان.
- منتظر، مهدی؛ زاهدی، غزال (۱۳۹۹). *تمایزات بنیادین شرکت‌های تضامنی در حقوق ایران و فرانسه*. تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری (دانشنامه حقوق و سیاست)، ۱۶(۴۴)، ۶۱-۸۸ در: <https://sanad.iau.ir/Journal/jlap/Article/799764> (۲۶ شهریور ۱۴۰۳)
- میرزائزاد جویباری (۱۳۹۵). *درنگی پیرامون مواد ۲۲، ۴۶، ۴۷ و ۴۸ قانون ثبت به بهانه نظریه جدید شورای نگهبان*. فصلنامه *رأی*، ۵(۱)، ۱۴-۳۵، ۷۳-۳۳ DOI: 10.22106/jcr.2016.25304 (۱۷ مرداد ۱۴۰۴)

References

- Abbasi Dakan, K. (2003). *Discussion and Study of Articles 46, 47 and 48 of the Law on Registration of Documents and Real Estate*. Monthly Magazine of the Association of Notaries and Assistants, (44), 116-138 at: https://jlr.sdil.ac.ir/article_44729.html (Accessed September 15 2024). [in Persian]
- Al-Haeri Al-Isfahani, M.H. (1404 AH), *Al-Fusul Al-Gharawiyyah Fi Al-Osul*, Volume One, Qom: Dar Ihya Al-Ulum Al-Islamiyyah [in Arabic]
- Al-Khoei, Sayyid, A. (1419 AH). *Mohazerat Fi Al-Osul*. Vol. 5, Qom: Islamic Publishing Foundation. [in Arabic]
- Beatriz Salgado, M. (2010) *droit des societees*, 3e éd., Paris: Bréal
- Chapsal, F. (1926), *Des sociétés à responsabilité limitée: leur régime d'après la loi du 7 mars 1926*, Paris: Payot
- Daliomn, P. et Le dily, J. et Sabathie, S. (2013-2014). *Droit des sociétés*, Paris: Intec (L'Institut national des techniques économiques et comptables)
- Ebadi, M. A. (1989). *Commercial Law*. Tehran: Ganj Danesh. [in Persian]

- Escarra, J. et Escarra, É. et Rault, J. (1950). *Traité théorique et pratique de droit commercial: sociétés par intérêt, société à responsabilité limitée, société en participation*. t.1, Paris: Sirey.
- eskini, R. (2004). *Commercial Law (Commercial Companies)*. Vol. 1, Tehran: Samt Publications. [in Persian]
- eskini, R. (1998). *Commercial Law (Commercial Companies)*. Vol. 2, Tehran: Samt Publications. [in Persian]
- Fazel Lankrani, M. (2006). *Izah Al-Kefayeh*. Vol. 3, Fifth Edition, Qom: Noah Publishing House. [in Arabic]
- Ghasemi, M. (2009). *Formalism in Civil Law*. Tehran: Mizan Publications. [in Persian]
- Jauffret, A. (1989). par: Mestre, Jacques. *Droit commercial (manuel)*, 19 éd., Paris: L.D.G.J.
- Kamyar, M.R. (2007). *Selected Judgments of Legal Courts*. Vol. 3, Tehran: Jurist Publications. [in Persian]
- Katouzian, N. (2008). *Proof and Evidence*. Vol. 1, Tehran: Mizan Publications [in Persian]
- Katouzian, N. (1995). *General Theory of Obligations*. Tehran: Yalda [in Persian]
- Khodabakhshi, A. (2014). *Law Governing the Execution of Civil Orders*. Tehran: Publications Joint Stock Company. [in Persian]
- Merle, P. (2015), *Droit commercial: Sociétés commerciales*, 8e éd., Paris: Dalloz.
- Mirzanezhad Jooybari, A. (2016). Hesitation regarding Articles 22, 46, 47 and 48 of the Registration Law under the pretext of the new theory of the Guardian Council. *Ra'ay Quarterly*, 5(1), Serial 14, 35-73 DOI: 10.22106/jcr.2016.25304 (Accessed August 8 2025). [in Persian]
- Montazer, M. & Zahedi, G. (2010). Fundamental Distinctions of Partnerships in Iranian and French Law. *Private and Criminal Law Research (Encyclopedia of Law and Politics)*, 16(44), 61-88 at: <https://sanad.iau.ir/Journal/jlap/Article/799764> (Accessed September 16 2024) [in Persian]
- Ripert, G. et Roblot, R. (2009), Par: Germain, M., *Traité de droit commercial: Les sociétés commerciales*, t.1, v.2, 19 éd. Paris: L.D.G.J.
- Safian, S. (2004). Legal Procedures for Transferring Shares in Joint Stock Companies. *Legal Research*, 3(5), 273-286 at: https://jlr.sdil.ac.ir/article_44729.html (Accessed August 3 2025). [in Persian]
- Saqari, M. (2014). *Commercial Law of Companies*. Tehran: Public Company Publications [in Persian]
- Shams, A. (2018). *Execution of Civil Laws*. Vol. 2, Tehran: Drak Publications. [in Persian]

- Shamsipour, G. (2009). *Goodwill and Business Rights*. Qom: Beka Publications [in Persian]
- Sotoudeh Tehrani, H. (2003). *Commercial Law*. Vol. 2, Tehran: Publications. [in Persian]
- Zeinali, M. (2009). *Business, Profession, Trade and Goodwill Rights*. First edition, Tehran: Jangal Publications. [in Persian]
- <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007028665/>(Retrieved: 12/1/2023)
- <https://www.neshast.org/Home/GetPublicJSessionTranscript/acb18715-af55-432c-0c2a-08d60423bf1f> (Retrieved: 11/23/2024)
- <https://www.neshast.org/Home/GetPublicJSessionTranscript/0dfbce8c-d820-4f34-fd38-08d5f4fd25b3>(Retrieved: 9/16/2024)
- <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/28866>(Retrieved: 6/25/2024)
- <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/10515>(Retrieved: 6/25/2024)
- <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/31236> (Retrieved: 6/25/2024)